

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

15
1921

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

BAS. N. GRÉGORIADÈS

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΕΔΙΑΣΙΜΟΥ

Τὸ ὑπὸ ἀριθμὸν ΡΙΓ κατάλοιπον ¹ περιέχει ἀντίγραφα γενόμενα ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἐκ τοῦ κώδικος 219 τῆς Βιέννης ἔργων τοῦ Θεοδώρου Πεδιασίμου. Ἐκ τῶν ἀντιγράφων τούτων εἶχε προετοιμάσει ὁ Λάμπρος τὴν ἐκδοσιν τῶν ἐπιστολῶν θεωρῶν ταύτας ἀνεκδότους. Τῆς ἐκδόσεως ταύτης εἶχε προτάξει τὸν ἀκόλουθον πρόλογον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν

Ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι Θεοδώρου Πεδιασίμου

«Τὸν χειμῶνα τοῦ 1876 διατρέβων ἐν Βιέννῃ ἀντέγραψα ἐκ τοῦ κώδικος Phil. 219 τῆς αὐτόθι Καισαροβασιλικῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένου τὸν δέκατον τέταρτον (:) αἰῶνα, ἔργα τινὰ τοῦ Θεοδώρου Πεδιασίμου. Εἶνε δὲ ταῦτα «Λόγος ἐγκωμιαστικός εἰς τὸν ὄσιον Ἰωσήφ τὸν ὑμνογράφον» (φ. 112α—121α), «Ἐκφρασις περὶ τοῦ ἱεροῦ τῶν Φερέων» (φ. Φερωῶν = Σερρωῶν) (φ. 121α—123α), «Ἐκθεσίς τινων θαυμάτων τῶν ἁγίων μεγάλων μαρτύρων καὶ θαυματουργῶν Θεοδώρων» (φ. 123α—129β), καὶ αἱ κατωτέρω ἐκδιδόμεναι ὀκτὼ ἐπιστολάι. Δὲν ἀντεγράφησαν δὲ ὑπ' ἐμοῦ «Τοῦ αὐτοῦ ἐγκώμιον εἰς τὸν ἥλιον» (φ. 129β—132β), «Τοῦ αὐτοῦ Πεδιασίμου εἰς τὴν τοῦ θέρους ὥραν ἐγκώμιον» (φ. 132β—133β), «Τοῦ αὐτοῦ στιχοὶ ἡρωικοὶ εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς» καὶ «Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν μέγαν Χρυσόστομον ἡρωικοὶ» (ἐν φ. 135α).

Τῶν ἔργων τούτων ποιεῖται μνεία καὶ ὁ Krumbacher ἐν τῇ κατόπιν ἐκδοθείσῃ Geschichte der byzantinischen Literatur, ἐκφράζων καὶ τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Θεόδωρος, ὅστις ἔζη

1. Πρὸβλ. Κατάλογον Χαριτάκη σελ. 123.

μεσοῦντος τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, ἦτο ἴσως συγγενὴς τοῦ ἐπὶ τῶν Ἀνδρονίκων Παλαιολόγων Β' καὶ Γ' (1282—1328, 1328—1341) χαρτοφύλακος τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Βουλγαρίας καὶ διακόνου Ἰωάννου τοῦ Πεδιασίμου.¹ Ἐκτοτε δὲ ὁ λόγος εἰς τὸν ὕμνογράφον Ἰωσήφ, ἡ Ἐκφράσις περὶ τοῦ ἱεροῦ Φερῶν καὶ ἡ Ἐκθεσις θαυμάτων τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ Τρεῦ. Ἐπειδὴ δ' αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Πεδιασίμου ἔμειναν μέχρι τοῦδε ἀνέκδοτοι, παραθέτω αὐτάς ἐνταῦθα, ἅτε συμβαλλούσας ὅπως ὅποτε εἰς πληρεστέραν γνῶσιν τῶν κατὰ τὸν Μακεδόνα τοῦτον λόγιον, τὸν οὐ μικρὸν ἐπιδείξαντα ἐνδιαφέρον ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν πραγματειῶν πρὸς διαφώτισιν τῶν ἀρροώντων τὰς πιθάνως πατρίους Σέρρας καὶ ἄλλως δὲ παρεχούσας τινὰ οὐκ ἀνάξια γνώσεως.

Καὶ ἐν τινὶ φύλλῳ δὲ εἶχε διὰ μολυβδίδος ὁ Λάμπρος σημειώσει:

«Ὁ Τρεῦ ἐξέδωκε (:)
καὶ τὰ τρία (:). ἔχει τι
περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς συγγενείας
πρὸς Ἰωάννην Πεδιασίμον».

Ἡ σημείωσις αὕτη προφανῶς ἐγένετο πρὸ τῆς συγγραφῆς τοῦ ἀνωτέρω παρατεθέντος προλόγου, ἐκ τῆς σημειώσεως δὲ ταύτης ὀδηγούμενος ἐξήτασεν ὁ Λάμπρος καὶ κατέληξεν εἰς τὸ πόρισμα «Ἐκτοτε δὲ ὁ λόγος εἰς τὸν ὕμνογράφον Ἰωσήφ, ἡ Ἐκφράσις περὶ τοῦ ἱεροῦ Φερῶν καὶ ἡ Ἐκθεσις θαυμάτων τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ Τρεῦ». Ἀλλ' ὁ Τρεῦ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Theodori Pediasimi ejusque amicorum quae exstant edidit Maximilianus Treu» ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸν τε ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἀναφερόμενον κώδικα καὶ ἄλλους² ἐξέδωκε πάντα τὰ ἐκ χειρογράφων γνωστὰ ἔργα

1. σ. 486, ἑλλ. μεταφρ. *Σωτηριάδου* Τόμ. Β' σ. 156—7 (§ 296) ἐν παραβολῇ πρὸς σ. 556, ἑλλ. μεταφρ. *Σωτηριάδου* Τόμ. Β' σ. 297—303 (§ 228).

2. Potsdamiae 1899 ἐξεδόθη ἐν τῷ «Programm des Victoria Gymnasiums zu Potsdam».

3. Αὐτόθι σελ. 50 ἑ.

τοῦ Θεοδώρου Πεδιασίμου μετὰ τινων ἐν τέλει παρατηρήσεων 1. Καί ἐπιτολὰι λοιπὸν ἔχουσι ἐκδοθῆ ὑπὸ τοῦ Γρεῦ 2 καὶ ἐπομένως περιττὴ καθίσταται ἡ ἐκδοσις αὐτῶν ἐνταῦθα. ἄφροῦ μάλιστα ὁ Γρεῦ ἔχων ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν κώδικα τῆς Βιέννης παρέχει ἡμῖν κείμενον ὅμοιον τῷ ἡμετέρῳ. Τούτων αἱ παρατηρήσεις, ὡς ἔχει γράψῃ ὁ Λάμπρος περὶ τῶν ἐπιτολῶν εἶνε ἄξιαι δημοσιεύσεως καὶ μελέτης 3. Δημοσιεύοντες κατωτέρω τὰς παρατηρήσεις ταύτας τοῦ Λάμπρου ἐνομιζομένῃ καλὸν νὰ δημοσιεύωμεν καὶ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Πεδιασίμου τὸ περὶ τοῦ ἱεροῦ τῶν Φερῶν ἐκ τῶν κατὰλοιπων τοῦ Λάμπρου ὅχι τῶν διὰ τὰς διαφορὰς τοῦ κειμένου, αἵτινες εἶνε ἐλάχισται, ὅσον διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ κειμένου τούτου, περιέχοντος σύντομον δυστυχῶς περιγραφὴν τοῦ ἱεροῦ τῶν Σερῶν 4, καὶ τὸ δυσχερὲς τῆς εὐρέσεως τῆς ἐκδόσεως τοῦ Γρεῦ 5.

Κ. Ι. Δ.

1. Αὐτόθι σελ. 50--51. Πρὸβλ. κριτικὴν τοῦ ἔργου ἐν Byz. Zeits. том 9 1900 σελ. 248 καὶ ἰδίᾳ Π. Ν. Παπαγεωργίου «Zu Theodoros Pediasimis» ἐν. ἀν. том. 10 σελ. 425 - 432, ἐνθα καὶ τινες κριτικαὶ ἐπὶ τῶν κειμένων παρατηρήσεις.

2. Αὐτόθι σελ. 31--37.

3. Πρὸς τὰς παρατηρήσεις ταύτας πρέπει νὰ συγκριθῶσιν αἱ παρατηρήσεις τοῦ Γρεῦ καὶ τοῦ Παπαγεωργίου ἐν. ἀν.

4. Πρὸς τὰς εἰδήσεις, ὡς παρέχει τὸ κείμενον ἡμῶν πρέπει νὰ συγκρίνη τις τὰς περὶ τοῦ ναοῦ εἰδήσεις τοῦ Π. Παπαγεωργίου ἐν Byz. Zeits. том. IV σελ. 225 - 229 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Αἱ Σέρραι» κλπ. πρὸβλ. ἰδίᾳ σελ. 217 - 251 ἐνθα περὶ τοῦ ναοῦ.

5. Νομίζω ἀναγκαῖον νὰ σημειώσω ἐνταῦθα διὰ τὸν λόγον, ὃν καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει ἐτόνισα, ὅτι καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΡΜ κατάλοιπον τοῦ Λάμπρου, τὸ περιέχον δύο τεμάχια ἐκ τοῦ διαιτητοῦ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόπου τοῦ γραμμικοῦ ἀντιγραφέντα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 12 φ. 276β κώδικος τῆς ἀγιορ. μονῆς τοῦ Φιλοθέου εἶνε ἐκδομένον ἐν τῷ περὶ αἰρέσεων ἔργῳ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ (Migne том. 94 σελ. 741 ἑ.), ἐν τῷ ὁποίῳ εὐρίσκομεν ἄνευ οὐδεμιᾶς σχεδὸν διαφορᾶς καὶ τὰ δύο ἀποσπάσματα, τὰ ἐκ τοῦ τετάρτου καὶ τοῦ ἑβδόμου βιβλίου τοῦ Διαιτητοῦ, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ ΡΜ κατάλοιπον. Ἐπίσης τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΣΕ' 52 κατάλοιπον ὅπερ κατὰ τὸν κατάλογον περιέχει «Ὁρκος φιλικῆς ἐταιρείας Πανώριου (Ἄντ. Γ. Κ. Πανώριου)», ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ Γεωργ. Κ. Πανώριου γραφείσης ἐκ Σίφνου τῇ 22 Ἰουλίου 1912 καὶ ἀντιγράφου «ἀποσπίσματος ἐγγράφου ἀναγράφοντος τὰ κατὰ τὴν μῆσιν τῶν ἱερέων τῆς φιλικῆς ἐταιρείας καὶ τὰς ὑποχρεώσεις εἰς ἃς οὗτοι ἦσαν ὑποβεβλημένοι». Πιορηνῶς πρόκειται περὶ ἀντιγράφου τῆς διδασκαλίας τῶν ἱερέων τῆς φι-

Τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Πεδιασίμου αἱ τρεῖς τελευταῖαι εἶνε ἀνεπίγραφαι, ὥστε δὲν γινώσκομεν τοὺς εἰς οὓς ἀπευθύνονται. Μόνον δὲ τῶν λοιπῶν πέντε ὀνομάζονται ῥητῶς οἱ ἀποδέκται. Ἀλλὰ καὶ τούτων ἄγνωστος ἄλλοθεν εἶνε ὁ τῆς πρώτης ἐπιστολῆς ἀποδέκτης Πρωτόκοκος ὁ Καλόρριζος,¹ καθ' ἃ ἀδυνατούμεν νὰ διῶδωμεν τίνες εἶνε ὁ ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ μνησθέντος Θεόφιλος, ὁ ἐν τῇ τρίτῃ Βεστιάρχης καὶ ὁ τῆς πέμπτης Καλοειδῆς ὁ περιβεβλημένος τὸ ἀξίωμα σεβαστοῦ. Τῶν δὲ τεσσάρων λοιπῶν ἀποδέκτων ἀσφαλῶς γνωστοὶ εἶνε μόνον δύο, ὁ Νικόλαος Καβάσιλας καὶ ὁ Ἀνδρόνικος Ζαρίδης. Καὶ ὁ μὲν Καβάσιλας² εἶνε ὁ ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου Ε' Παλαιολόγου καὶ τοῦ συνάρχοντος αὐτοῦ Ἰωάννου Σ' Καντακουζηνοῦ ἐπιφανῆς θεολόγος ὁ ἰδίως γνωστός ἐκ τῆς συγγραφῆς Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καὶ τῆς ἑρμηνείας τῆς θείας λειτουργίας, γράψας δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐπιστολάς, ὧν τινες πρὸς τὸν Δημήτριον Κυδώνην, μεθ' οὗ

λίαν ἐταιρείας ἀρχομένου ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ «μεγάλου ὄρκου», καὶ ἐπομένως οὐκ ἀνεκδότου ἔργου: (πρὸβλ. Ἰωάννου Φιλήμονος Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς φιλικῆς ἐταιρείας ἐν Ναυπλίῳ 1834 σελ. 156 ἐ.)

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΣΕ 69 κατάλοιπον, ὅπερ κατὰ τὸν κατάλογον περιέχει «Γαβριὴλ Σεβήρου, τοῖς ἐν Ἐπιδαύρῳ κληρικοῖς», ἀποτελεῖται ἐξ ἀντιγράφου γενομένου ἐκ τοῦ ῥωσικοῦ κώδικος 808 φ. 1α καὶ ἀρχομένου αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐπιδαύρῳ τῆς Λακωνικῆς θεοσεβεστάτοις κληρικοῖς καὶ τοῖς λοιποῖς Γαβριὴλ ὁ μητροπολίτης Φιλαδελφείας ὁ Σευῆρος εὖ πράττειν. Εἶνε προφανές ὅτι πρόκειται περὶ τῆς γνωστῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου τῆς δημοσιευθείσης ἐν ἀρχῇ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ Συνταγματικοῦ περὶ μυτηριῶν, περὶ ἧς πρὸβλ. καὶ Legrand bibl. hell. τοῦ XV καὶ XVI αἰῶνος 2^ο τομ. Β' σελ. 143, ἐνθα ἔχει τυπωθῆ καὶ ἡ ἐπιστολή. Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ΣΕ 40 τέλος κατάλοιπον, ὅπερ εἶναι κατὰ τὸν κατάλογον «Φάκελλος περιέχων ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν περὶ ἐγγράφου τοῦ Νικηφόρου ἀπὸ τοῦ Ἡλείου παραχωρήσαντος ὡς προῖκα τὴν Ἰθάκην» ἔχει ἤδη ἐξαντληθῆ διὰ τῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἐν Ν. Ἑλληνομνήμονι τομ. 10 τεύχ. Δ' σελ. 492.

1. Ὁ Τρεῦ ἀνέγνωσε πρωτέκδικος. Κ. Ι. Δ.

2. Krumbacher Gesch. der byz. Litt. σ. 158 κ. ἐ. ἑλλ. μεταφρ. Σωτηριάδου Τόμ. Α' σ. 314 (§ 69).

καὶ ἄλλως εὐρίσκατο εἰς φιλικὰς σχέσεις, κοσμήσας δὲ τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Θεσσαλονίκης ὡς διάδοχος τοῦ θείου αὐτοῦ Νείλου Καβάσιλα καὶ ἀποθανὼν τῷ 1371. Τὸ δ' ἔτος τοῦτο τοῦ θανάτου τοῦ Καβάσιλα συντελεῖ εἰς καθορισμὸν τοῦ τελευταίου ὁρίου τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐγράφη ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη. Ὁμοίως δὲ γνωστός εἶνε ὁ Ἀνδρόνικος Ζαρίδης, ὃν γνωσκόμεν ὡς γραμματικὸν τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος ἐξ ὀκτώ ἐπιστολῶν φερομένων ἐν διαφόροις κώδικιν μετὰ ἐτέρων εἰκαστικῶν καὶ τεσσάρων τοῦ συγχρόνου Γεωργίου τοῦ Λακαπηνοῦ. Εἶνε δὲ γνωστός ὁ Ζαρίδης καὶ ὡς μαθητὴς τοῦ Μαξίμου Πλατωνοῦδη καὶ ἀποδέκτης ἐπιστολῶν, σταλεισῶν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Γρηγορά καὶ τοῦ Μιχαήλ Γαβρά.¹ Ὁ δὲ Κυδωνῆς, πρὸς οὗ τὸν υἱὸν ἀπευθύνεται ἡ τρίτη ἐπιστολή, εἶνε πιθανώτατα ὁ Δημήτριος, ὅστις καὶ ἦτο συνεργὸς καὶ φίλος τοῦ Νικολάου Καβάσιλα, ὃν εἶδομεν συνδεόμενον πρὸς τὸν Πεδιάσιμον. Τέλος δ' ὁ Σοφριανός, ὃν βλέπομεν ῥητῶς ὀνομαζόμενον ὡς ἀποδέκτην τῆς πέμπτης ἐπιστολῆς, ὃν εἶνε εὐκολὸν νὰ καθορισθῇ τίς εἶνε τῶν πολλῶν ὁμωνύμων.²

Τίς ὁ λόγος τοῦ Πεδιάσιμου, περὶ οὗ γίνεται λόγος ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐπιστολῇ, τῇ πρὸς τὸν Πρωτόκοκον Καλόρριζον, δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ὀρίσωμεν. Πρόκειται πιθανῶς περὶ τοῦ Λόγου ἐγκωμιαστικοῦ εἰς τὸν ὄσιον Ἰωσήφ.

Δὲν θὰ ἦτο δὲ ἴσως τολμηρόν νὰ εἰκάσωμεν, ἐπειδὴ ὁ Ἰωσήφ εἶνε ὁ γνωστός ὑμνογράφος, ὅτι ὁ περὶ αὐτοῦ ἐνδιαφερόμενος Πρωτόκοκος ἦτο πρωτοψάλτης τις.

Ἡ δευτέρα ἐπιστολὴ εἶνε ἀτελής, ἐκπεσόντος, καθ' ἃ φιλικῶς

1. Krumbacher ἐνθ' ἀν. σελ. 559 καὶ ἐ. ἐλλ. μεταφρ. Σωτηριόδου Τόμ. Β' σελ. 303 § 229.

2. Περὶ μεταγενεστέρων Σοφριανῶν τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἴδε' (Νέου Ἑλληνομνήμωνος τομ. Α' (1904) σελ. 270, 274, 387, 410 κ. ἐ. Τομ. Γ' (1906) σ. 13, 490. Τομ. Ε' (1908) σ. 159. Τομ. Ζ' (1910) σ. 87 κ. ἐ. Τομ. Η' (1916) σ. 410 κ. ἐ.

νεταί, ρύλλου τοῦ κώδικος. Ἡ δ' ἐν αὐτῇ μνημονευομένη μονωφία εἰς βασιλέα τοῦ Νικολάου Καβάσιλα δὲν εἶνε γνωστὴ. Καὶ οὐδὲν ἀναγράφεται αὕτη μεταξὺ τῶν μονωφιδῶν τοῦ Καβάσιλα, περὶ ὧν ποιεῖται λόγον ὁ Nessel.¹ Ἀλλ' οὐδ' ἐν τῷ πληρεστάτῳ τῶν κωδίκων τῶν περιεχόντων τὰ ἔργα τοῦ Νικολάου Καβάσιλα, τῷ Πατριστακῷ 1219, περιλαμβάνεται οἰαδήποτε μονωφία εἰς βασιλέα, καὶ μόνον εὐρίσκεται ἐν αὐτῷ «Εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἐγκώμιον», ὅπερ ἀναφέρεται εἰς αὐτοκράτορα ζῶντα, ὅστις εἶνε κατὰ σημεῖωμα τοῦ Boissonade ἐν τῷ κώδικι ὁ υἱὸς τοῦ Καντακουζηνεῦ Ματθαῖος.²

Ἐκ τῆς πρὸς τὸν ἄλλοθεν ἄγνωστον ἡμῖν υἱὸν τοῦ Κυδώνη ἐπιστολῆς βλέπομεν, ὅτι οὗτος ἤσχολεῖτο περὶ τὸν Πτολεμαῖον.

Τὴν μόρφωσιν τοῦ Πεδιασίμου περὶ τὴν ἀρχαίαν ποίησιν δεικνύει ἡ ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Σοφριανὸν παράθεσις χωρίων τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου. Καὶ ἄλλως δὲ ἦτο γνωστῆς τοῦ ἀρχαίου λόγου, ὡς ἀποδεικνύει τό τε καθ' ὅλου ὕψος αὐτοῦ καὶ ἡ μνεῖα τῆς ἀρχαίας παροιμίας αὐξὴν λήψεσθαι, δις μάλιστα ἐπαναλαμβανομένη.

Τέλος παρατηρητέον, ὅτι ἡ τεριφανεσιότης καὶ μεγίστη πόλις καὶ καλλίστη πλέον ἢ μεγίστη, περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν τέλει τῆς πρὸς τὸν Σοφριανὸν ἐπιστολῆς, δὲν φαίνεται οὔσα ἡ βασιλεύουσα, περὶ ἧς θάνευόμενον νὰ ἐκφρασθῇ κατ' ἄλλον τρόπον, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ Θεσσαλονίκη, ἐν ἧ ἡ πιθανῶς τότε διέμενον ὁ Μακεδῶν ἐπιστολογράφος.

Τοῦ αὐτοῦ Πεδιασίμου

Ἐκφρασις περὶ τοῦ ἱεροῦ τῶν Φερῶν³

Πολλῶν ὄντων ἅ τῶν τῶν Φεραίων ἡ πόλιν κοσμεῖ καὶ σεμνώνει καὶ διάδηλον πάσι ποιεῖ, οὐχ ἦττον τούτων ἀπάντων οἶμα· καὶ τὸν σε-

1. Nessel, Catalogus sive recensio omnium codicum mss. Graecorum. Wien 1690 ἐν τοῖς περὶ τοῦ Cod. Theoi. Βιέννης CCLXII.

2. Ἴδε Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Β' 1905: σ. 313.

3. ἐν τῇ ὡς γράφεται τῶν σερῶν ἡ φερέων

πτόν καὶ θεῖον νεώ, τὸν περικαλλῆ ¹ φημι καὶ θαυμάσιον, τὸν ἐπ' ὀνόματι τῶν θεῶν δωρεῶν φερωνύμως ² δομηθέντα, τῶν ὡς ἀληθῶς ἐπωνύμων καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς θείας δωρεᾶς ἑαυτοὺς ἀντιδειξάντων. Ἔχει γὰρ ὡδὲ πως. Αὐλή τις ἐστὶ μέσον εἰληφοῖα χῶρον τῆς πόλεως καὶ ἐν αὐτῇ φρέαρ ὠραῖον τι ³ κατασκευάζεται ὅδατι ποτίμῳ καὶ διειδεῖ κοσμοῦμενον, τοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις ἐννεακρούου καὶ Καλιρρόης γλυκίονι. Καὶ τὴν αὐλήν περίστων διαδέχεται ἐπὶ πολὺ μῆκος ἑκτεταμένον ⁴. Τὴν εἴσοδον δὲ τοῦ νεῶ βαθμίδες διδῶσιν οὐ πολλά, τῷ πρώτῳ **ἐνεργείᾳ** κοσμοῦμεναι τελείῳ ἀριθμῷ καὶ τῆς πόλης προκύψαντι τὰ τοῦ νεῶ κάλλη λαμπρὰ περιφάνονται. Ἐπανεχεται μὲν οὖν ὁ ὅλος κίονισ ἐξ, ἐπίσης εἰς ἑκάτερα μέρη μεριζομέναις, ⁵ οὐτ' ἐπὶ πολὺ τῷ ὕψει προϊούσαις οὐτ' ἔλαττον τοῦ δέοντος ὀλίγαις οὔσαις. Ὡν οὐκ ἐξηλλαγμένη μὲν ἡ χροιά, ἕκαστον δὲ πολλὰ καὶ καλὰ παρ' ἑαυτοῦ δείκνυσι χρώματα. Πολλῶν οὖν ὄντων χρωμάτων ἅ τοῖς κίονισ τὸ ὠραῖον συνερανίζουσιν, ⁷ ὁ τοῦ χλωροῦ πλεονασμὸς τὸν μείζονα κόσμον προβάλλει. Στοῶ δ' ὑπεράνω τὰς ἐπὶ κίονισ στοῶς διαδέχονται, οὐ μὴν ἴσαι ταῖς κάτω, ἀλλ' ἐπὶ τε μῆκος καὶ πλάτος εὖ μάλα διατείνουσιν καὶ ταύτας ἐπ' εὖρος περίπατοι διαδέχονται ὑπὲρ δὲ τῶν στοῶν ἕτεραι τοσαῦται τὸν ἀριθμὸν ὁμοίαν θέσιν ἐπέχουσαι. Τοῖς μὲν οὖν εὐωνύμοις τοῦ νεῶ μέρεσιν ὁ τοῦ πριμῆνος θρόνος ἐνίδρυται λιθοξόων ἔργοις ἐνσεμνυνόμενος, τοῖς δ' ἐναντίοις οἰκίσκος ἐγκατεσκευάζεται ἐν ὧπερ οἱ τῶν θεῶν δωρεῶν φερωνύμως κληθέντες ἐγκεκολαμμένοι διατελοῦσιν ὄντες, ἀργύρῳ περιλαμπόμενοι. Καὶ τὸ προπύλαιον τοῦ δωματίου ὡς κάλλιστον, δυσὶ κίονισ ἐρειδόμενον, ὀκτὼ πλευραῖς ἰσοπλεύροισ, ἴσον ἀπεχούσαις ἀλλήλων, συναπαρτιζομένοις ταῖς κοροφαῖς δὲ τῶν κίωνων κόσμος εἰκόνες τῶν σεπτῶν ἱεροκηρύκων πεπήγασιν. Ὁ δὲ τὸ κατασκευάσμα τοῦ νεῶ διαιρῶν χῶρος σιδηραῖς κίγκλισι τυγχάνει περικλειόμενος. Τὸν δ' ἄμβωνα μέσος τοῦ νεῶ περιεληφθεὶς χῶρος βαθμίδες δ' ἐννέα τὴν εἰς αὐτὸν ἄνοδον διενεργεῖν ἐσχῆκασιν καὶ τὸ τέλος τῆς κλίμακος ἐντελοῦς ἀριθμοῦ πέρας γίνεται. Τέσσαρες δὲ κίονες τοῦτον ἀνέχουσιν τετραγωνικῇ πυραμίδι σχηματιζόμενον. Ἐξῆς δ' ὁ λίθινος σωλὴν κατ' ἰθὺ τοῦ βήματος λήγων καὶ μεταξύ τῶν δύο κείμενος τοῦ τ' ἄμβωνος καὶ τοῦ θεῖου βατῆρος. Μετ' αὐτὸν

1. περικαλλῆ 2. φερωνύμων 3. ὠραῖον τι 4. ἑκτεταμένον
5. μενοῦν 6. μεριζομένοις 7. συνερανίζουσιν

δ' ἢ τοῦ 1 βήματος εἰσοδος δυοὶ κίουσιν ὀριζομένη, τε 2 καὶ τελευτώσα καὶ μετ' αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ θείου κα' ἱεροῦ βωμοῦ μηχανήματα ὑπερίδρυται τέταρσι 3 κίουσι βεβηκός. Ἡ στοὰ δὲ τοῦ βήματος χρυσῶ καταστραπτούσας ψηφίσι, ἔτι δὲ καὶ παντοίοις εἴδουσι χρωμάτων διηνηθισμέναις κατακεκόσμηται, ἐν ἧπερ ἐπὶ θρόνου καθήμενος ὁ Λόγος κεχρωματούργηται ὃ τε θεῖος Θεόδωρος Στρατηλάτης, ἢ τε Παρθένος καὶ Μήτηρ, ἢ μὲν ἐν τοῖς δεξιοῖς, ὁ δ' ἐξ ἐξωνύμων 4 τούτῳ παρεστηκότας. Ἰπὲρ δὲ ταύτης τῆς γραφῆς ἑτέρα τις ἐσχημάτισται, ὁ Χριστὸς ἀπογῆς ἀπαίρων καὶ πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ἀνερχόμενος καὶ ὑπὸ ἀγγέλων παραπέμπόμενος. Τὸ τῆς στοᾶς δὲ πλάγιον κυπαρίττοις κατακοσμεῖται καλάις, μέχρι πολλοῦ μὲν ἀνιούσας τῷ ὕψει, οὐδὲν δὲ τῶν ἀληθείαις λειπομέναις. Ἰπὸ δὲ τοῖς φερούσι εἰκόνας τῶν ἱερῶν ἀποστόλων προσίστανται. Ὅρα δ' καὶ τὸ τοῦ ζωγράφου σοφισμα ὡς σοφόν. Ταῖς μὲν γὰρ κυπαρίττοις ὀγλοῦν, ὡς ἔειπεν, ἠδούλετο τὴν ἐξ ἔθνων ἐκκλησίαν ἐκ χαμερποῦς καὶ χαμαιζήλου 5 ἢ εἰς τοσοῦτον ὕψους καὶ ὀξείης προσηλυθυϊαν, ἢ τῷ δὲ τοὺς διδασκάλους ταῖς ῥίζαις ὑποστῆσαι τὴν ῥίζαν, ὅθεν, οἶμαι, τῆς ἡμῶν ψυχῆς 8 σωτηρία. Καὶ μετὰ τὴν ἐν βήματι τῆς στοᾶς διάκρυψιν, αὐθις ἐπὶ τῷ τοίχῳ χεῖρ ἑτέρα γραφέων, ἄγγελος εὐαγγελιζόμενος τῇ παρθένῳ καὶ λόγους περιηχῶν τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας προοιμιώδεις. Ἰπὲρ δὲ ταύτης ὕλοι πεπήγασιν, αἱ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας μὲν δι' ἐξυτῶν τῷ νεῷ παραπέμπουσι, τῇ δὲ παρ' ἐξυτῶν ἀνακλάσει τὰ πέριξ φωτίζουσιν, οὐ μὴν ταῖς ἐπὶ τούτῳ τῷ μέρει μόναις περιστρέφεται, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐν τῷ κατάντικρῷ τοίχῳ, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἵνα μὴ κατὰ μέρος διεξίω, οὐκ ἔστιν οὐδὲν τοῦ νεῷ μέρος ὃ μὴ ταύταις κοσμεῖται καὶ καταφωτίζεται τῶν ταύτας τεχνισμαμένων 9 τοῦτο μηχανησασμένων ἵνα μηδὲν ἀφεγγές μηδὲ 10 σκοτεινὸν εἴη, ἔπει καὶ φῶς ὁ τούτῳ κατοικῶν καὶ φώτων τὸ πρῶτον καὶ κάλλιστον. Σηκοὶ δ' ἐκατέρωθεν τοῦ βήματος σφαιροειδεῖς ὠκοδόμηγνται, ὧν ἄτερος τοῖς ἱεροῖς σκαύσειν ταμίαις γηγένηται. Στοὰ δ' ἐκατέρωθεν ὅσο τὸ βῆμα τῶν στικῶν διαιροῦσι, τοὺς μὲν οὖν ἄλλους τοίχους ζωγραφία χρώμασι κεχρωματούργημένοι κοσμοῦσιν, τὸν δὲ πρὸς τῇ ὁδοῖ λίθιδίοις χρυσῶ καταστράπτουσιν, 11 ὡς δοκεῖν ὀλόχρυσον εἶναι τὸν τοίχον ταῖς τοῦ χρυσοῦ περιλάμψουσι καὶ πρὸς τῇ βάσει τοῦ τοίχου

1. ἢ τοῦ τοῦ 2. τε 3. τέτρασι 4. ἐξευωνύμων 5. τὸ ὄρα παρελημμένον ἐκ τῆς ὄρας 6. χαμεζήλου 7. προσηλυθυϊαν 8. (ψυχῆς) προσήγηκα 9. τεχνισμαμένων 10. μήδὲ 11. καταστραπτουσι

ὠραίως ἔχουσαι πύλαι παρωκοδόμηται, ὅθεν καὶ τὴν κλήσιν τὴν ἐσχήκασιν ἐσχηκέναι δοκῶ. Ἰπὲρ δὲ τῶν πυλῶν στοὰ ¹ κατασκευάζεται καὶ τὴν στοάν τρεῖς ἐπ' ὄψος ἕτεραι διαδέχονται· μετὰ δὲ ταύτας ἕτεροι, τριπλακῦται τὸν ἀριθμόν. Ἢ δ' ὀροφή τῷ νέῳ μολίβδῳ περικαλύπτεται. Ἐκκαίδεκα δ' ἀνάβαθμοι τὴν ἐξοδὸν τοῦ νεῶ τῷ βουλομένῳ διεξιέναι διδόνασιν, καὶ πρὸ τῆς κλίμακος ἐπ' ὄβελῳ τινι λιθίνῳ λεκάνη ἐρῆνεται πορφυρίζουσα μὲν τῷ χρώματι, εἰς δὲ κύκλον τῷ σχήματι περιηγμένη. Ἑτέρα δ' αὐλή τὴν αὐλήν διαδέχεται, μᾶλλον δὲ μία μὲν, τῷ δὲ μετὰ τοῦ τοίχῳ διήρηται. Τῷ τοίνυν ἐξωτερῶν χώρῳ φρέαρ ἐνίδρυται καὶ φρεάτων τὸ κάλλιστον· οὐ μὲν οἱ ἀντλοῦντες ἰμονίῃ τὸ ὕδωρ ἀνέλκουσι, κηλώνειον ² γὰρ μεμηχάνηται τὴν τοῦδε χρεῖαν ἀποπληροῦν.

Πέρασ μὲν οὖν ἔστω τοῖς λεγομένοις· εἰ δέ τι καὶ παρῆται τοῖς λόγοις, συγγνωστότεον, νεῶ κάλλιη ³ διεξιούσι τῆς αὐτῶν δυνάμεως κρείττονα.

1. στοῖ 2. κηλώνειον 3. κάλλιη